

Institutioner som vägar till välstånd

BOKANMÄLAN

Av såväl undertiteln ("Sambandet mellan demokrati och marknadsekonomi") som av bokens inledning framgår att författarna hoppas att denna bok ska användas på grundutbildningen i både nationalekonomi och statsvetenskap. Statsvetare ska få förståelse för marknadernas sätt att fungera, ekonomer ska få bättre insikt i marknadernas beroende av politiska institutioner. De menar att bidrag från institutionsforskare såsom Douglass North och Elinor Ostrom inte i tillräcklig omfattning har påverkat grundutbildningarna i de båda ämnena. I bokens avslutning spås t o m att uppdelningen i olika samhällsvetenskapliga discipliner kommer att bli allt mindre relevant. Det är en djärv gissning och bokens målsättning är hög men lovvärd.

I bokens första del beskrivs samspelen mellan den representativa demokratin och marknadsekonomi som system. I en andra del beskrivs de rika demokratiernas marknadsekonomiska samhällsmodeller. Syftet i denna del är att förklara "varför fungerande marknadsekonomier fungerar på så olika sätt" (s 7). Boken är samförfattad men i förordet får läsaren ändå veta att Rothstein varit huvudförfattare till kapitel 1–3 och Lindvall till kapitel 4–6.

Det ska sägas direkt: Det är utmärkt att Lindvall och Rothstein skrivit denna bok. Med lättillgängligt språk sammanfattas aktuell forskning om institutioners betydelse för ekonomi och politik. På flera punkter är det imponerande att en lärobok på svenska ligger så nära forskningsfronten. På några punkter skulle boken emellertid kunna bli ännu bättre.

Det gäller i synnerhet balansen mellan sådant författarna gillar, forskat själva om och gärna beskriver ingående och sådant som borde finnas med men som saknas eller endast beskrivs kortfattat.

I korthet innehåller boken följande: Kapitel ett diskuterar hur marknad och demokrati interagerar. Handel och de institutioner som möjliggör handel beskrivs, liksom fenomenet rent seeking (privilegesökande), som relateras till vad statsvetare kallar intressegruppspolitik. Med hjälp av Robert Dahls demokratiteori argumenterar författarna för att det finns en konflikt mellan demokratis princip om politisk jämlikhet och marknadens tendens att generera ekonomisk ojämlikhet. Marknaden är på så sätt ett problem för demokratin, men demokratin kan också ses som ett problem för marknaden: Intressegruppspolitik kan leda till att allmänintresset blir lidande och att politiken snedvrider marknadens funktions sätt med subventioner eller regleringar.

Marknaden kan också utgöra en tillgång för demokratin, exempelvis genom att valfrihet inom den offentliga sektorn kan stärka dess legitimitet och effektivitet. Slutligen kan demokratin vara en tillgång för marknaden eftersom marknader fungerar bäst när vissa institutioner är på plats. Författarnas budskap är tydligt: Ett gott samhälle har en bra mix av marknadsinstitutioner och demokratiska institutioner.

Kapitel 2 är en översikt av sambandet mellan ekonomisk tillväxt och institutionell kvalitet. En nackdel i litteraturen är att institutionell kvalitet i regel inte definieras särskilt väl. I kapitlet kan skönjas en viss favorisering av Rothsteins egen idé att institutionell kvalitet bäst definieras som opartiskhet och frånvaro av korruption. Det är inte orimligt, men en diskussion om exempelvis tydliga och väldefinierade äganderätter hade också passat bra. Även sociala normer diskutere-

Johannes Lindvall och Bo Rothstein: Vagar till Välstånd, SNS Förlag, 2010, 144 sidor, ISBN 978-91-86203-49-8.

ras och kapitlet mynnar ut i att inte bara utvecklingsländer har potential att förbättra sina institutioner.

I kapitel 3 diskuteras allmänningens tragedi och den röda tråden upprätthålls förtjänstfullt genom att författarna förklarar att den som upprätthåller effektiva institutioner tillhandahåller en kollektiv nytthet. Referenser till Garrett Hardin, Thomas Hobbes och Elinor Ostrom känns motiverade och välvalda. Kapitlet hyser bokens första fyrfältsmatris, ett klassificerande verktyg som statsvetare tycks vara mycket förtjusta i. Institutioner kan enligt matrisen vara "samhällseffektiva" eller "omfördelande" och kan dessutom delas in i formella och informella. Som exempel på en institution som är informell och samhällseffektiv anges "socialt kapital". I övriga tre rutor finner vi "opartisk förvaltning", "progressiv skatt" och "klientelism". Matrisen reser fler frågetecken än svar. Det råder knappast enighet kring hur socialt kapital ska definieras, eller kring att socialt kapital alltid är samhällseffektivt. Distinktionen mellan samhällseffektiva och omfördelande institutioner hade en ekonom sannolikt hellre illustrerat med en nyttomöjlighetskurva eller en enkel spelmatris. Även skillnaden mellan informella och formella institutioner är mindre tydlig ju närmare den granskas. På en rad punkter hade författarna här kunnat ge läsaren mer bakgrund och hjälp.

I kapitel tre finns även ett avsnitt med den mycket lockande rubriken "Att etablera samhällseffektiva institutioner: tre tentativa lösningar". Den första tentativa lösningen är enighet skapad av ett yttre hot. Danmark och Sverige på 1800-talet samt (mer aktuellt) Singapore och Hongkong nämns som exempel. Den andra lösningen är upplysta statsmän och snillrika grundlagskonstruktörer. James Madison, som spelade en central roll när USAs konstitution kom att präglas

av maktindelning, är ett väl valt exempel. (Här skulle författarna kunnat referera till den mycket läsvärda boken *A Brilliant Solution: Inventing the Constitution* av Carol Perkin, men eftersom de inte gör det levererar jag detta lästips här i stället.) Tentativ lösning nummer tre är det oavsiktliga utfallet. De många krigen i Europa gjorde att bara stater som kunde skapa en effektiv ekonomi och beskatta denna förmådde finansiera sina arméer och överleva. Detta nyckelavsnitt i boken kunde med fördel ha varit både längre och mer utförligt. Men nuvarande upplägg lyckas i sin enkelhet förmedla till läsaren en entusiasmerande känsla av att forskningen pågår och att det är fritt fram att själv fundera och söka svar.

Kapitel 4 inleds med att läsaren får veta att resten av boken – ganska exakt andra halvan – avgränsas till analys av rika demokratier, i praktiken de OECD-länder som välfärdsstatsforskare vid det här laget analyserat synnerligen ingående. Jag befarar att en del läsare, inte minst studenter, blir en smula besvikna av detta. En bok med titeln *Vägar till välstånd* och ett uttalat institutionellt anslag skapar förväntningar om att utvecklingsfrågor behandlas: Varför blir vissa fattiga länder rika, medan andra fastnar i fattigdom och dysfunktionella institutioner? Vilka institutioner förhindrar tillväxt och varaktig välståndsökning i dagens utvecklingsländer? Hur kan dessa problem attackeras?

Tyvärr letar läsaren förgäves efter referenser till institutionellt inriktade utvecklingsforskare som Esther Duflo, Paul Collier och Hernando De Soto. Läsaren får i stället nöja sig med Gösta Esping-Andersen och Lars Calmfors. Inget fel på dessa, men det är svårt att bli kvitt känslan av att boken saknar en tredjedel: Den beskriver forskningen kring institutioner i allmänhet och institutioner i OECD-länderna väl, men utvecklingsländerna saknas.

I kapitel 4 beskrivs sedan olika sätt att organisera en marknadsekonomi, med fokus på arbetsmarknadsinstitutioner, och i kapitel 5 introduceras komparativ politisk ekonomi och ekonomiska konsekvenser av olika konstitutionella utformningar när det gäller exempelvis maktindelning, folkomröstningar och självfallet valsystemets betydelse för regeringsbildningen (majoritetsval tycks främja högerregeringar). Kapitel 6 knyter ihop detta med civilsamhälle, inklusive fackföreningar och korporatism. Här finns också ett resonemang kring konstruktiva och destruktiva intresseorganisationer, vilket är utmärkt: Konstruktiva intresseorganisationer är förmodligen en nyckelfaktor när det gäller att förstå varför många nordiska länder lyckats bra med att genomföra långtgående ekonomiska reformer de senaste 30 åren.

En av bokens allmänna förtjänster är att författarna rör sig bekvämt i den del av samhällsvetenskapen som anknyter till både statsvetenskap och nationalekonomi. Därmed bidrar boken till att överbygga klyftan mellan dessa två. Således refereras i boken Torsten Persson, Guido Tabellini och Dani Rodrik som sig bör tillsammans med statsvetare som Elinor Ostrom och Paul Pierson. Samtidigt tycks Lindvall och Rothstein ha bestämt sig för att hålla den formella spelteorin borta från boken, vilket är synd. Med tanke på hur många sociolo-

giska forskare som förekommer i boken är det anmärkningsvärt att tillgängliga och lättbegripliga spelteoretiker som Thomas Schelling och John Nash inte finns med alls.

I det avslutande kapitel sju summeras boken kort och koncentrerat. Författarna är märkbart ovilliga att sticka ut hakan när det gäller slutsatser och policyråd: Den viktigaste förutsättningen för välbstånd och demokrati är en ”dynamisk jämvikt mellan politiska institutioner, ekonomisk utveckling och sociala normer” (s 129). Som om detta inte vore tillräckligt allmängiltigt, lägger författarna i nästa mening till: ”Men denna jämvikt ser olika ut i olika länder”. Mot dylika utsagor är det svårt att invända. En ekonom skulle kanske uttryckt sig mer specifikt och tvärsäkert, exempelvis genom att hävda att inget land kan förvänta sig att bli rikt utan ett system av välfungerande äganderätter. Ett sådant påstående hade kanske inte gjort boken mer korrekt, men den hade blivit ännu intressantare och kanske bättre lyckats trumma hem poängen om att institutioner spelar roll. Å andra sidan, det kanske bara hade gjort läsaren skeptisk och upprörd.

Andreas Bergh

Fil dr, Nationalekonomiska institutionen vid Lunds universitet samt Institutet för Näringslivsforskning (IFN)